

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

תוכן

- א. לא שנו אלא באותו הגג אבל מגג לגג לא ... לא ישלשלם בחבל בחלונות ולא יורידם דרך סולמות.....1
- ב. ומכסין את הפירות ... ואפילו אורא דלבני2
- ג. נותנין כלי תחת הדלף בשבת בדלף הראוי2
- ד. פורסין מהצלת על גבי כורת דבורים בשבת ... ובלבד שלא יתכוין לצוד ... מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות3
- ה. זיל עייליה לפוריך להתם דלהוי כגרף של רעי ואפקיה ... וכי עושין גרף של רעי לכתחלה.....5
- ו. גרף של רעי ועביט של מימי רגלים מותר להוציאן לאשפה וכשהוא מחזירו נותן בו מים ומחזירו ... דההוא עכברתא ... נקטה בצוציתה ואפקיה7
- ז. לא עולין באילן גזרה שמא יתלוש9
- ח. ולא רוכבין על גבי בהמה ... גזרה שמא יחתוך זמורה.....10
- ט. ולא שטיין על פני המים גזרה שמא יעשה חבית של שייטין.....10
- י. ולא מטפחין ולא מספקין ולא מרקדין גזרה שמא יתקן כלי שיר11
- יא. לא דנין11

דף לו.

א. לא שנו אלא באותו הגג אבל מגג לגג לא ... לא ישלשלם בחבל בחלונות ולא יורידם דרך סולמות

כבר התבאר לעיל דף לה. שמי שיש¹ לו חטים ושעורים או שאר פירות שטוחים על ראש גגו להתייבש, וראה גשמים ממשמשיין ובאים, מפני הפסד ממונו² התירו לו חכמים לטרוח ביום טוב, אבל לא בשבת³, להשליך הפירות דרך ארובה או חלון שבגג, אבל אסור לטרוח ולהורידם בעצמו

¹ שו"ע ונו"כ תקבא א

² מ"ב שם א

³ שו"ע ונו"כ שלח ז דטרוח שלא לצורך שבת הוא. מ"ב כה. ומעשה חול הוא. לבוש ז. וזולול לשבת. שו"ע הרב ה.

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

בסולם או במדרגות⁴, אלא ישלשלם בתבל דרך הארובה או החלון, והן נופלין לארץ שאין כאן טרחה יתירה.

ואם אין הפסד לא התירו כלל. ואם צריך את הפירות היום⁵ ומפחד שיטנפו בגשמים מותר, אף בשבת לשלשלם כנזכר.

ואם אין ארובה בגג זה, לא יוליכנו לגג אחר שיש בו ארובה, אפילו הן סמוכין זה לזה, והן שוין שאין האחד גבוה מהבירו.

ב. ומכסין את הפירות... ואפילו אוירא דלבני

התבאר לעיל דף לד: שמותר⁶ לכסות בין בשבת ובין ביום טוב, פירות או כדי יין, וכן ריהוט וכל הדומה, מפני המים שדולפים מן הגג וכ"ש מפני גשמים, ואפילו לבנים שהם מוקצים⁷ מותר לכסותן מפני הדלף, שמותר למלטל חפץ היתר אפילו לצורך המוקצה⁸, ואע"ג שיש בזה מעט טרחה שמפני הפסד ממונו התירו לו לטרוח טרחה מועטת אף על פי שאין בה צורך יום טוב.

ג. נותנין כלי תחת הדלף בשבת בדלף הראוי

⁴ מ"ב שם ה

⁵ מ"ב שלח כה

⁶ שו"ע ונו"כ שלח ז, תקבא ב

⁷ מ"ב שם ה

⁸ ושמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, דלכאורה מותר למלטל כלי שמל"א (שמלאכתו לאיסור) לצורך כלי אחר שמל"א, כגון למלטל פטיש כדי לסגור בו דלת שלא יכנסו גנבים ויגנבו פטישים המונחים בחדר, או אפי' כסף ושאר מוקצה הנמצאים שם, דמסתבר דכמו שמותר לצורך דבר המותר אף על גב שאינו צריך אותו לכו ביום, כך גם לצורך מוקצה, כדי שלא יגנב, כיון דקיי"ל שמותר למלטל כלי גם לצורך דבר שאינו ניטל. וגם אותו פטיש שאסור למלטל מחמה לצל, מ"מ ע"י שימוש מותר, אף שהשימוש הוא אך ורק להגן עליו מפני החמה. ומצינן כע"ז שמותר להביא מפתח ביום טוב דרך ר"ה כדי לשמור על ממונו שלא יגנב, משום דחשיב צורך קצת, סי' תקיח במ"ב ס"ק ה, ואפ"ה אין מתירין להטמין את המוקצה עצמו, אף להסוברים שעיקר איסור מלטול מוקצה הוא רק גזירה אטו הוצאה, ואפ"ה הוצאה עצמה מותרת ומלטול מוקצה אסור, וה"נ גם כאן. ... אך נראה דמה שדבר המותר במלטול מותר למלטל גם לצורך המוקצה, היינו דכמו שמותר לצורך עצמו מחמה לצל, כך מותר גם לצורך מוקצה וחשיב רק כמלטול גרידא, אבל אם לצורך עצמו אסור מחמה לצל, כ"ש דאסור להשתמש בו לצורך מוקצה. וכן שמעינן מהפמ"ג מ"ז סי' רסה ס"ק א דאפשר שלצורך גופו היינו מה שצריך לו בשבת, וכ"כ גם בים יששכר הנ"ל בהערה כה. ולפ"ז גם במלטול מוקצה מן הצד דלא שרי אלא לצורך דבר המותר, הה"נ דאסור כדי להגן על מוקצה אחר, עכ"ד. ועיין סי' שכד סע' א ובתהלי"ד שם, דמותר למלטל כלי שמל"א לצורך הבהמה, ועיין סי' שה בתהלי"ד סק"ז ד"ה ולכאורה, דהיינו דוקא דאית לה צערא.

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

כבר התבאר בשבת דף מג. שמותר ליתן כלי תחת מים שדולפים מהתקרה וכדומה בשבת וביום טוב⁹, ואם נתמלא שופכו ומחזירו למקומו, ובלבד שיהיו המים ראויים לרחיצת כלים, או לתת לבעל חי¹⁰. מכיון שאין על המטר היורד שם מוקצה או נולד ויכול לשתותו או לרחוץ ממנו¹¹. ואם אינו ראוי יבואר להלן עמוד ב.

י"א¹² שגם גשם שלג וברד אינם מוקצה, אם ראויים לשתיה או לרחיצה או להדחת כלים וכדומה ומותר לתת כלי תחיתה, וי"א¹³ ששלג וברד הרי הם מוקצה ואין לטלטלם או לתת כלי תחיתה. והמנהג להקל כסברא ראשונה

ומותר לכתחילה ליטול ידיו בקומו ממטתו לתוך כלי, וכן מים אחרונים, ואין בזה שום חשש ופקפוק, ויכול לפנותם לאחר מכן, על אף ששורה עליהם רוח רעה ואינם ראויים לבלוע¹⁴. אלא שראוי ונכון שיהיו כלים מיוחדים לצורך שימוש זה.

ד. פורסין מחצלת על גבי כורת דבורים בשבת ... ובלבד שלא יתכוין לצוד ... מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות

כבר נתבאר במסכת שבת דף מג: שמן התורה אינו חייב על מלאכה שעשה בשבת, אלא אם כן עשה אותה במתכוון¹⁵, כלומר שביקש להשיג בפעולתו את התוצאה המקובלת, אבל אם לא התכוון לאותה התוצאה, וגם אינו

⁹ שו"ע ונו"כ שלח ה, תקכא ג

¹⁰ מ"ב שם ל

¹¹ מ"ב שם

¹² מקור חיים לחוות יאיר סי' ש"כ סעי' י"א, אשל אברהם בוטשאטש סוס"י שי"ב שש"כ פמ"ז מהדו"ח סמ"ה והערה קיח בשם הגרשו"א, ואף שידוע שהשלג נעשה רק סמוך לירידת הגשם על האדמה ולא לפני כן, ונמצא שלא היה כלל מאתמול, אף על פי כן אינו נחשב נולד.

¹³ בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ה סי' כב אות לז) כתב ששלג שירד בשבת הוא מוקצה משום נולד. ולכל הדעות אסור לעשות כדורי שלג ובובות שלג, משום שדומה הדבר לבנין. ובספר מנחת שבת (סי' פ סקנ"ו) הביא מדברי הפמ"ג בפתיחה כוללת (דיני מוקצה אות כט) שאף במטר היורד יש דין מוקצה, וראה שם מה שתמה על דבריו ודחאם והביא גם מדברי המהרש"ם בזה, ועיין שו"ת הר צבי (טל הרים, סותר א).

¹⁴ דזה לא מיקרי אינו ראוי דאין עליהם שום איסור אלא מפני שרוח רעה שורה עליהן ולא מקרי אינו ראוי רק אם הוא מעורב בטיט שיוורד מן הגג או שיש עליהם איסור עכ"פ מדרבנן וכמו גבי טבל מדרבנן שהזכירו הפוסקים ביאור הלכה שם

¹⁵ שמירת שבת כהלכתה מבוא פרק א אות יג – טז

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

"פסיק רישא" כלומר שלא ודאי שעל ידי פעולתו זו תושג התוצאה המקובלת, הרי זה דבר שאינו מתכוון, ומותר לעשותו¹⁶.

אך אם עשה מעשה שכתוצאתו ההכרחית נעשית מלאכה, אף על פי שלא נתכוון לה לתוצאה, הרי זה "פסיק רישא" ואסור לעשותו¹⁷.

ויש להבדיל בין שני סוגים של "פסיק – רישא".

א. "פסיק רישא דניחא ליה", כלומר שהעושה נהנה מתוצאת הפעולה שעשה, גם אם כלל לא התכוון לה ועל מעשה כזה חייב¹⁸.

ב. "פסיק רישא דלא ניחא ליה", כלומר שאינו נהנה מתוצאת הפעולה שעשה, או "פסיק רישא דלא איכפת ליה", כלומר שאין לו כל ענין בתוצאת הפעולה על מעשה כזה אינו חייב, אבל יש בזה איסור דרבנן¹⁹.

גם פסיק רישא באיסורי דרבנן²⁰ אסור²¹, ולכן אין פורסין מחצלת על גבי כוורת של דבורים באופן שבהכרח יהיו דבורים ניצודות²², אף אם כל כוונתו

¹⁶ רמב"ם פ"א מה' שבת ה"ה, ועיין שבת ק"ב תוד"ה תלמוד, בשם השאלות, דההיתר הוא ממעם דאינה מלאכת מחשבת, להלן ס"ע' ל, וע"ש בתוס' במה שמקשים עליו; ועיין שבת מא' א בפנ"י ד"ה לולי פירש"י. ועיין ס"י שמו ס"ע' ו בביה"ל ד"ה לא, בשם התו' בביצה לב ב ד"ה מלמטה, ושלא כפירש"י שם, דכל שמכוון לעשות מה שהוא עושה, אף שאינו מתכוון למלאכה שהיא אסורה, לא מקרי דשא"מ, ואסור.

¹⁷ "פסיק – רישא" פירושו התוך ראשו ולא ימות? כלומר כשם שאי אפשר להתוך את ראשו של בעל חיים בלא להמיתו בכך, כך אי אפשר לפעולה המותרת להיעשות מבלי שתיעשה בפעולה זו גם מלאכה אסורה.

¹⁸ ס"י שלו ס"ע' ג ובמ"ב ס"ק כז

¹⁹ ס"י שכ במ"ב ס"ק נג ובביה"ל ד"ה יש וד"ה דלא, וע"ש ד"ה טוב, דבצירוף עוד סברות נקטינן כהערוך, דפ"ר דלא ניח"ל מותר, ועיין ס"י שלו במ"ב ס"ק כז וס"י שלו בשעה"צ ס"ק י, דלכתחילה אסור פ"ר דלא ניח"ל, ועיין ח"י רבינו חיים הלוי פ"י מה' שבת הי"ז, דדעת הרמב"ם כהערוך, דפ"ר שלא ניח"ל מותר. ולכאורה התוס' לא ס"ל הכי, דהא לדעתם ק"ג א ד"ה בארעא, הפטור של פ"ר דלא ניח"ל הוא משום דהוה משאצ"ל"ג, והרי הרמב"ם ס"ל דמשאצ"ל"ג חייב, פ"א מה' שבת ה"ז.

²⁰ רע"ז ס"ע' ג בביה"ל ד"ה א"א, ס"י שיב ס"ע' ז במ"ב ס"ק כ ובשעה"צ ס"ק כג, ועיין ס"י שלו בשעה"צ ס"ק י, דלכתחילה אסור וגם כלאח"י אסור, ואילו במקום מצוה שרינן, ס"י תרמו ס"ע' ב ובמ"ב ס"ק ח, וכן במקום הצורך, ס"י שכא במ"ב ס"ק נז ובשעה"צ ס"ק סח, ס"י שמו במ"ב ס"ק ה ושם ס"ע' יב ובמ"ב ס"ק נח ובביה"ל ד"ה לצוד, שיד במ"ב ס"ק יא, ועיין ס"י שלו בשעה"צ ס"ק למ

²¹ ועיין ש"ש מעשה חושב בב"ר בכללי דבר שאינו מתכוין סוס"ק ד דיש שני מיני איסורי דרבנן, יש איסור שהוא מצד עצמו מלאכה דרבנן, ובוה גורו כל שהוא פ"ר אף שהוא דשא"מ (כגון לימול ידיו על עציץ שאינו נקוב), ויש איסור דרבנן שהוא משום גזירה שאם נתיר לו זאת, יבוא לידי מלאכה דאורייתא, ובוה כל שהוא אינו מתכוין לעשות זאת, מה בכך שהוא פ"ר, דהא מ"מ כל שהוא אינו מתכוין, לא יבוא לידי איסור דאורייתא ²² שו"ע ונו"כ שמו ד ובמ"ב יח.

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

בפריסת המחצלת אינה אלא להגן על הדבורים בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, ואף על פי שצידת הדבורים אינה אסורה אלא מדרבנן²³.

וכן קופסה שיש בה זבובים, אסור לסוגרה לגמרי, עד שיפריח את הזבובים, כי על – ידי הסגירה הם ניצודים.

אך אם אינו ודאי שיצודו מותר. כגון שלא יהדק המחצלת על הכוורת כ"כ כדי שיוכלו הדבורים עכ"פ לצאת בדוחק או שיש בכוורת איזה חור קטן ויכולים לצאת משם ואף על גב שאין נראה להדיא להדבורים עי"ז אפ"ה שרי.

ואף יותר מכן, מותר לעשות מעשה הנקרא "ספק לשעבר", פירוש, מעשה שספק אם התוצאה האסורה שלו אמנם תיווצר או לאו²⁴. לדוגמה, הפריח את הזבובים שראה, אינו מחוייב לבדוק, אם אמנם עתה הקופסה ריקה מזבובים, ויסגור²⁵.

וכן מותר לסגור בשבת קופסה כשיש ספק אם יש בתוכה זבובים, שיצודו על ידי סגירתה, שהרי אם בוודאי יש בה זבובים, אסור יהא לסגור אותה, משום שבמעשה זה הוא פסיק רישא שהזבובים יצודו, אך מחמת ספק זה אין זה פסיק רישא, ולכן מותר לסגור את הקופסה גם ללא בדיקה תחילה והמעשה נחשב כדבר שאינו מתכוון.

דף לו:

ה. זיל עייליה לפוריד להתם דלהוי כגרף של רעי ואפקיה ... וכי עושין גרף של רעי לכתחלה

כמו שנתבאר לעיל מותר לתת כלי תחת מים שדולפים, אך אם מים אלו אינם ראויים לרחיצה או לבעל חי, אסור²⁶, משום "משום שאין מבטלין כלי

²³ שהרי אין במינם ניצוד.

²⁴ שמו סע' ג בביה"ל ד"ה ולכן, ש"ש שם סע' ז, ועיין שו"ת מלמד להועיל אה"ע סי' קב, דמלאכת שבת שאסרה תורה היא מלאכת מחשבת, ואם הוא מסופק, אז אי – אפשר למימר דבנעשית מלאכתו דהוה מלאכת מחשבת, שהרי אותה מלאכה אינה ברורה במחשבתו, וע"כ מותר באינו מתכוין.

²⁵ ועיין יו"ד סי' פז סע' ו ברמ"א וברע"א שם ד"ה י"א דאסור (ועיין ש"ש, מעשה הושב סע' ח, שמחלק בין שבת, דמלאכת מחשבת אסרה תורה, ומאחר דמתחילה היה דשא"מ מותר, אבל בשאר איסורים אסור אם הספק הוא לשעבר, ומתורצת בזה הקושיא מיו"ד הנ"ל). ועיין שו"ת אב"נ או"ח סי' רנא, וע"ע שו"ע הרב סי' רעז בקו"א ס"ק א (והוא מיישב הא דסי' שמו סע' ד) ושו"ת חלקת יואב או"ח סי' ה.

²⁶ שו"ע ונו"כ שח לו, שלח ה

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

מהיכנו"ו – "אין עושין גרף של רעי לכתחלה"²⁷. כלומר אין מניחים מוקצה בכלי כיון שאח"כ לא יוכל להזיזו ממקומו, ואע"ג שמותר ליטול אח"כ ולשופכו כיון שהוא מאוס, אין עושין דבר שימאס על סמך שיהיה מותר אח"כ להוציאו כגרף של רעי²⁸, ואפילו יתרצה שישאר כך ולא יזיזנו ממקומו ג"כ אסור, שהרי זהו ביטול כלי מהיכנו²⁹.

ואם דולף במקום ששייבתו קבועה שם³⁰, ואם לא ישים כלי, המים הסרוחים יתפשטו על הריצפה ויצטרך לצאת משם³¹, מותר לו לשים כלי וכשיתמלא יוציאו³², שהרי הוא כגרף של רעי, שהתירו לטלטלו להוציאו לאשפה מפני כבודו.

אם המים הדולפים ספק לו אם יהיו מאוסים, מותר לשים כלי תחתיהם³³.

ובמקום³⁴ הפסד כגון שהמים נוטפים על ריהוט, שטיחים וכדומה, מותר לקבוע ישיבתו במקום זה, בכך שיכניס לשם מיטתו לשכב עליה, או שולחנו ויאכל שם, או שאר כלי תשמישו כגון ספרים ללמוד בהם וכדומה, ועי"ז נחשב כאלו דירתו שם, וממילא מותר להניח כלי ולהוציא את הגרף, אבל ישיבה בעלמא אינה מועילה.

ולפיכך אם אירע נזילה של מי ביוב או טפטף של מי המזגן, ושאר מים סרוחים בחדרים שדרים בהם בני הבית, או במקרה שיש חשש שיעלה סרחון ממחסן או מקלט ויתפשט לשאר חדרי הבית, מותר לכתחילה להניח כלי כדי לקבל המים הסרוחים, ולרוקנו כשמתמלא, לחזור ולהניחו שם.

ואם במקום שאין דרים, אך יש חשש הפסד, יעתיק מושבו לשם כנוזר, ויוכל על ידי כך לפנות את המים.

²⁷ עיין בביאור הגר"א דס"ל דדעת השו"ע הוא דאפילו במקום הפסד אסור לעשות לכתחלה ולא הותר כ"א במה שמביא בסעיף שאח"ז שהוא מביא עצמו אל הגרף. ביאור הלכה שח שם ד"ה אין

²⁸ בגמרא משמע דאפילו אם לא עשה כדי להוציאו אלא דבר העשוי לבסוף להוציאו ג"כ אסור שאף שהתירו להוציא הדבר המאוס מ"מ לעשות לכתחלה דבר שיהיה בודאי אח"כ מאוס לפניו ויוציאו אסור והא דנקט השו"ע כדי להוציאו משום סיפא נקט דבדיעבד אין לאסור אף שהכניסו באופן זה. מ"ב שח קלט

²⁹ ביאור הלכה שלח שם.

³⁰ מ"ב שלח שם לג

³¹ ומטעם זה מותר לשים קליפות ועצמות על צלחת חד פעמית על אף שעושה גרף של רעי לכתחילה אך מ"מ הרי יצטרך לפנותם גם אם יניחם על הארץ ולפיכך מותר לשומם בכלי.

³² אך אינו חייב להמתין שיתמלא אלא יכול להוציאו לפי הצורך. מ"ב שם לב

³³ ביאור הלכה שח שם ד"ה כדי

³⁴ שו"ע ונו"כ שם ז ומ"ב קמא

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדף היומי

מסכת ביצה

רשאי אדם לאכול ליד השולחן מאכלים אשר הפסולת שלהם היא מוקצה, ונעשית גרף של רעי, ואין בזה משום איסור עשיית גרף של רעי לכתחילה, כיון שהוא לצורך אכילה³⁵. וכן רשאי האדם להתנהג בשאר צרכיו ובנקיון ביתו וגופו כדרכו בימות החול, למרות שנעשה עקב כך "גרף של רעי", שלא הזקיקוהו חז"ל לטרוח בשבת לשנות אורחות חייו הרגילים בכדי למנוע מעשיית גרף של רעי.

אבל אם בקל וללא טירחא יתירה יכול לימנע מעשיית גרף של רעי, ישתדל לזוהר בכך³⁶

מותר לעשות לכתחילה גרף של רעי³⁷ בע"ש שיוצרך לפנותו בשבת, אולם אם יכול עליו לנקותו מבעוד יום³⁸.

לפיכך מותר להעמיד מלכודת עכברים ולפזר את הרעל מבעוד יום, על אף שעל ידי כך יצטרך להוציאם בשבת³⁹.

וכן מותר להעמיד את צינור המיזוג לתוך כלי כגון לתוך מיכל המים שבשירותים, על אף שמחמת כן יהיה עליו להוציאם בשבת.

ו. גרף של רעי ועביט של מימי רגלים מותר להוציאן לאשפה וכשהוא מחזירו נותן בו מים ומחזירו ... דההוא ענברתא ... נקטה בצוציתה ואפקוה

דבר מאוס המעורר גועל⁴⁰, כגון צואה, פסולת ועצמות (גם אלה שאינן ראויות למאכל בהמה), עכבר⁴¹ או חתול מת, או כל דבר מטונף הנמצא בשבת במקום שבו הוא מפריע את האדם, ואפילו ברחוב שבני אדם

³⁵ שטמ"ק ביצה (כא, ב ד"ה וכי עושין גרף של רעי) שכתב וז"ל: "וכי עושין גרף של רעי לכתחילה, פירוש שלא לצורך, אבל לצורך, כגון זריקת קליפין ועצמות לפנינו בשעה שאנו אוכלין מותר ואפילו לכתחילה". וע"ע במשנ"ב שח סקמ"ו.

³⁶ שו"ת שואל ומשיב מהדו"ת ח"ג סי' ל"ג

³⁷ שש"כ (פכ"ה הע' מ) שכתב כן בשם השבות יעקב (ח"ב סימן מה) דבע"ש מותר לעשות גרף של רעי לכתחילה הגם שיצטרך לפנותו בשבת.

³⁸ ואם לא ניקהו, כתב בערוך השולחן שח סא דאין להתיר לו להוציאם בשבת, ועל ידי נכרי מותר. אולם ממה שמבואר הכא בשו"ע דאם עבר ועשה גרף מותר לפנותו, לכאורה גם בכה"ג יש להתיר, וצ"ע

³⁹ ויש עוד להתיר שהרי לא ודאי שיתפס וימאס וא"כ אין בו משום אין עושין.

⁴⁰ שו"ע ונו"כ שח לד'

⁴¹ מפורש בגמ'. מ"ב שם קל ודוקא במקום שמאוס בעיניו, אך במקום אחר כגון מתחת לארון או מקרר שאינו רואהו אסור. שער הציון שם ס"ק קו בשם ר' ירוחם

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדף היומי

מסכת ביצה

עוברים⁴², או שמגיע ממנו ריח רע לאדם הנמצא בסביבה⁴³, אף על פי שמוקצה הוא, מותר לפנותו⁴⁴ (ובלבד שיש עירוב במקום ומותר לטלטל בו), אפילו ביד⁴⁵, לאשפה או לבית הכסא, והוא הנקרא בפי חז"ל "גרף של רעי".

ולפיכך, קדירה לא נקיה, הגם שדינה ככלי שמלאכתו לאיסור ואסור לטלטלה כי אם לצורך גופה ומקומה מותר להחזירה מן החדר למטבח אחרי שהריק ממנה האוכלין⁴⁶. ומותר להכניס לקדירה מים על מנת למנוע ריח שאינו נעים, אבל כמובן שאסור לעשות זאת כשהמטרה להקל על השטיפה במוצאי שבת.

וכן, עביט (סיר לילה) לאחר השימוש בו ופח אשפה ביתי שמעלה צחנה, וקשה לסבול את הריח מותר להריקם למקום שיש בו עירוב, וכן פח אשפה ביתי שנתמלא ואין לו עוד פח אשפה אחר שיוכל להשתמש בו, מותר להריקו⁴⁷, משום כבוד הבריות.

פח אשפה ועביט העשויים חרס או עין⁴⁸ וכדומה, אין היתר להחזירם למקומם⁴⁹, אפילו אם הם נקיים, אלא אם כן⁵⁰ הם עדיין ביד המריק אותם⁵¹,

⁴² מ"ב שם קלא

⁴³ ארחות חיים סי' שח ס"ק כא. ועיין שש ככב הע' קבא בשם הגרשו"א זצ"ל שלכאורה נראה כשם שאין סובלים גרף של רעי, כל שכן צער הגוף דגרע טפי כשצריך ואינו יכול לישון, אך מכמה מקומות משמע דרק מיאוס התירו חכמים ולא אור שמצד עצמו הוא דבר טוב ויפה, דאסור אפילו אם מצטער הרבה יותר מקליפין שעל שולחנו, וכמו שאין לטלטל מוקצה מחמת הפסד ממון אף על פי שמצטער הרבה, הי"ג גם כאן, עכ"ד.

⁴⁴ ומותר לטלטלו אף מי שלא יימצא שם. ואף על פי שבמ"ב שם ס"ק קטו כתב דהוה ליה לדידיה כגרף של רעי, אבל אה"נ דאף אחרים מותרים לטלטל בשבילו ולהוציאו מן המקום, מאור השבת ח"ג דף תיז בשם הגרשו"א אויערבך זצ"ל

⁴⁵ ועיין תהלה לדוד ס"ק מ, דלא הפריחו להוציא ע"י טלטול כלאח"י או מן הצד

⁴⁶ שח סע' ד בביה"ל ד"ה כלי שמירת שבת כהלכתה פרק כב הערה קכו שמכסה הסיר אינו גרף ולכן אין להחזירו ומשום כך רצוי לא להביאו מעיקרא מן המטבח

⁴⁷ מ"ב שם קלד ועיין שש"ש שם הע' קבח "שהא דלא אסרו לכתחילה להשתמש בעביט או בפח אשפה ריק, והרי יש בו משום ביטול כלי מהיכנו, י"ל דלא נקרא ביטול כלי מהיכנו רק אם מבטלו ממה שהוא מוכן, סי' שה במ"ב סוס"ק סט, והרי כאן הם עומדים לכך" אולם לפי מה שנכתב לעיל משמ"ק ביצה (כא, ב ד"ה וכי עושין גרף של רעי) שלצורך, כגון זריקת קליפין ועצמות לפנינו בשעה שאנו אוכלין מותר ואפילו לכתחילה. שלא הזיקוהו חז"ל לפרוח בשבת לשנות אורחות חייו הרגילים בכדי למנוע מעשיית גרף של רעי, א"כ ה"ה בכא

⁴⁸ מ"ב קלז

⁴⁹ שו"ע ונו"ב שם לה

⁵⁰ מדרסתם השו"ע משמע דאפילו א"צ להוציא בו צואה ומי רגלים שרי להחזירו ע"י מים ויש מחמירין בזה

כמ"ש בב"י. מ"ב קלח

⁵¹ מ"ב שם קלז

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

או שנתן בהם מים הראויים לשתיית בהמה⁵². ואם הכלים נמצאים במקום שמור לא יחזירם בכל אופן, אם אין לו עוד צורך בהם⁵³.

ואם כלים אלה עשויים מתכת, אמאיל, זכוכית או פלאסטיק אינם מוקצה כשהם רחוצים, ומותר לטלטלם⁵⁴.

ז. לא עולין באילן גזרה שמא יתלוש

כבר נתבאר במסכת עירובין דף ק. שאין עולים בשבת וביו"ט⁵⁵ על עץ בין לח ובין יבש⁵⁶, אפילו לדבר מצוה, גם אם העץ חזק עד שאיננו מניעו בשעת הטיפוס עליו, שהרי הוא משתמש במחובר, וכן אסור להניח על גביו חפצים או לתלותם בו, וכן אסור להסירם⁵⁷.

וכן אין להישען על עץ ולוא במעט⁵⁸, אלא אם כן גזעו חזק ולא ינוע מכח האדם הנסמך עליו, וגם אז כשאין בכוחו להניעו, מותר להישען עליו רק במעט, ולא בחוזקה. ותשוב כח לא ישען עליו אפילו במעט, כיון שבעל כורחו נשען בכל כוחו. ומכיון שסומך עליו בכל כוחו, הוה משתמש במחובר.

אולם מותר לנגוע בעץ, ובלבד שלא ינידנו, שכן העץ הוא מוקצה⁵⁹.

אין לעלות על האילן מבעוד יום על מנת להשאר שם בשבת, עלה מבעוד יום, ועבר ונשאר שם, בכל גונוי מותר לירד משחשכה. ודוקא אדם שעלה שם, אבל אם הניח שם חפץ מבעוד יום אסור ליטלו משם בשבת. שאין איסור בהיות כלים מונחים מעצמם על דבר המחובר בשבת ובנטילתו משתמש הוא בהאילן. ולכן כדור, או בגד או טלית של מצוה, שנפלו על אילן אסור להסירם משם בשבת, בין ביד ובין במקל, ויש שהתירו זאת באילן שאינו גבוה עשרה טפחים.

ומשום כך אסור להניח בע"ש על האילן כלים המותרים לו להשתמש בשבת ורגילים ליטול מן האילן, דמתוך שהוא משתמש בהם יבא להורידם מן האילן בשבת. אבל בחפצים שאין רגילים ליטלם מהאילן אין איסור בהנחתם על האילן מערב שבת.

⁵² ועיין חזו"א סי' מח ס"ק י, דגרף הוא כלי שמלאכתו להיות – וע"ע סי' שח במ"ב ס"ק קלו – ומן הדין מותר לטלטלו, דלא נתבטל מתשמישו מחמת מיאוסו, כיון שזהו תשמישו, ומה שצריך שיתן בו מים, נזירה בתראה היא

⁵³ מ"ב שם קלח

⁵⁴ שמירת שבת כהלכתה פרק כב אות מט

⁵⁵ שו"ע ונו"כ תקבד א

⁵⁶ שו"ע ונו"כ שלו א ובמ"ב א ובשעה"צ אות א, ובה"א כלל יב ס"ה

⁵⁷ מ"ב שם ג

⁵⁸ מ"ב שם סג ובה"ל ומותר

⁵⁹ סי' שלו סעי' יג ברמ"א, וע"ש בכף החיים ס"ק פט, סי' שח במ"ב ס"ק פא

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

ועיין שבת דף קנה. ששם התבאר שחז"ל אסרו את השימוש בעץ עצמו ואת השימוש בעדי העץ, אבל התירו את השימוש בעדי צדדיו של העץ.

ח. ולא רוכבין על גבי בהמה... גזרה שמא יחתוך זמורה

אסור להשתמש בבעלי חיים בשבת⁶⁰ וביו"ט⁶¹, גם כשאין הבהמה עושה מלאכה אסורה וגם אין בשימוש בה משום איסור מחמר ומשום עבירה על שביתת בהמתו.

ולכן אין רוכבין על גבי בהמה ואין נתלין בעידיה⁶², אין עולין עליה גם שלא על מנת לרכב וגם אין מניחים עליה כל דבר שאין לבהמה צורך בו, אפילו היא קשורה ועומדת במקומה⁶³. וכן לא ישב על עגלה רתומה לבהמה גם כשנכרי נוהג בה, כי גם הישיבה בעגלה כזו בכלל איסור רכיבה היא⁶⁴.

ומותר לתלות על הבהמה דבר שיש לה צורך בו, כגון חבל האפסר או מרדעת על החמור, העשויים לשמירתם, סל עם אוכל לעגלים קטנים שקשה להם לאכול מן הקרקע, ובלבד שלא ישען על גבי הבהמה⁶⁵.

ט. ולא שטיין על פני המים גזרה שמא יעשה חבית של שייטין

אסור לשחות, גם בשבת וגם ביום טוב⁶⁶, ונוהגים גם לא להתרחץ בים או בבריכה אף בלי לשחות⁶⁷.

⁶⁰ שו"ע ונו"כ שה חי

⁶¹ שם תקבד א

⁶² שם ושם

⁶³ אג"ש מלאכת הקוצר סעי' כד, דהרי הוא משתמש בבע"ה, ועיין שבת נג א תוד"ה תולין, דדוקא כשמנענע את הבהמה הוא דאסרינן, ועיין פסחים סו ב תוד"ה כלאחר

⁶⁴ רמ"א שם ובשעה"צ נט

⁶⁵ שו"ע שה א, ה, י

⁶⁶ שו"ע ונו"כ שלט ב ועיי"ש שבבריכה שבחצר אם יש לה שפה סביב מותר לשוט בה שאפילו נעקרו המים השפה מחזרת אותם למקומם והרי זה דומה לכלי.

⁶⁷ מ"ב שכו כא "דנהגו שלא לרחוץ כלל בנהר או במקוה דמצוי לבוא לידי סחימת שער ועוד כמה מעמים עיין במ"א ולענין טבילה עיין לקמיה מיהו ידיו ורגליו מותר לרחוץ בנהר כשמנגב קודם שילך ד"א". ועיין שו"ת מנח"י ח"ה סי' ל"ב, שו"ת אג"מ אבהע"ז ח"ב סי' י"ג, שו"ת באר משה ח"ג סי' נ"ו, שו"ת שרנא המאיר ח"ו סי' קנ"א, תשובות והנהגות ח"א סי' רכ"ב.

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

י. ולא מטפחין ולא מספקין ולא מרקדין גזרה שמא יתקן כלי שיר

כבר נתבאר לעיל דף ל. שאין לרקוד בשבת ויו"ט⁶⁸, אבל יש להקל בזה בשמחה של מצוה.

וכן אסור⁶⁹ להשמיע קול בדרך שיר או לפי קצב אף בלי עזרת כלי, על ידי כל פעולה שהארם עושה באחד מאיברי גופו, כגון על ידי מחיאת כפים או הקשת אצבע האגודל באמה (האצבע האמצעית), אם לא בשמחה של מצוה או בשינוי, שלא כפי שרגילים לעשות בימות החול, כגון שיקיש בידו האחת על גב היד האחרת⁷⁰, אבל מותר למחוא כפים, אפילו בדרך רגילה, כדי להעיר את הישנים או כדי להשתיק את המסובים⁷¹ וכדו', ובלבד שלא יעשה כן לפי קצב מסויים.

השריקה בפה מותרת בשבת וביו"ט, לרבות שריקת ניגון או שיר.

השמעת קול⁷² בכל כלי המיועד לכך אסורה, ובכלל זה לא רק כל כלי המוזיקה כי אם גם הפעמון, הרעשן, המשרוקית, הצפצפה וכיו"ב, וכל הכלים האלה הם מוקצה ואסורים בטלטול. ויתר דיני השמעת קול מבוארים במסכת עירובין דף קד.

יא. לא דנין

אין דנין בבית הדין בשבת⁷³ וביו"ט⁷⁴. שמא יבוא לידי כתיבה⁷⁵, ובכלל זה סידור הטענות וקבלת עדות מהעדים⁷⁶ לפני הדיינים, שמא יכתבו הדיינים דברי טענותיהם⁷⁷

⁶⁸ שו"ע ונו"כ שלט ג

⁶⁹ שם

⁷⁰ בביאור הלכה ד"ה ולספק

⁷¹ בה"ל שלח א על הדלת

⁷² שמירת שבת כהלכתה פרק טז אות ב ג

⁷³ שו"ע ונו"כ שלט ד

⁷⁴ שם תקבד א

⁷⁵ ומי שעבר ודן דין בשבת, בין בשוגג בין במזיד, בין בתשלום שכר ובין בחינם, מה שעשה עשוי, וכמבואר בשו"ע בסוף סעי' זה, ולא נפסל עקב כך לשמש כדיון, וכשר לעדות. ועיין בס' מועדים וזמנים ח"ז סי' קמ"ז בטעם הדבר.

⁷⁶ מ"ב יד בשם הגרעק"א בשם שו"ת שבות יעקב ח"א סי' י"ד

⁷⁷ מ"ב שם קיא

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

ואפילו בינם לבין עצמם אסור לבעלי הדין לסדר טענותיהם בשבת ויו"ט⁷⁸ כדי שיהיו שגורים ושנונים בפיהם בעמדם לפני הדיינים, משום איסור "ודבר דבר".

מותר גם לדיינים עצמם⁷⁹ לעיין בספרי הפוסקים⁸⁰, ראשונים ואחרונים, וללבן ולחדד את הדין בחבורת תלמידי חכמים ודיינים מומחים, שבכלל לימוד תורה הוא, אך לא ישבו בבית הדין כפי שרגילים לשבת בחול⁸¹, אמנם אם גורם לעגמת נפש ולשברון לב, אסור לעשות זאת בשבת, כי אסור להצטער בשבת. ולבעל הדין עצמו אסור ללבן עם הדיין הבורר או הטוען⁸².

אולם שאר עניינים שאינם קשורים לדברי תורה כגון ספרי חול של משפטים ומחקרים וכדומה או ספרי חשבונות אסור⁸³ משום "ודבר דבר", ומשום "שטרי הדיוטות".

עד חולה וקרוב למות, או במקרה בו הוא עלול לברוח, וכדומה, התירו להשיב בית דין ולקבל עדות ממנו⁸⁴.

גם בערכאות של גויים אין להתדיין השבת וביו"ט⁸⁵, ואין לו להתייצב שם, בין אם הוא התובע ובין אם הוא הנתבע, אלא רשאי למנות בא כח (עורך דין) נכרי שייצג אותו שם.

אסור לתפוס ולהכניס לבית הסוהר מי שנתחייב איזה עונש כדי שלא יברח, וכל שכן שאסור להלקותו, שהרי זה בכלל דין⁸⁶.

אולם אם אחד רוצה לברוח כדי לעגן את אשתו, מותר לחבשו⁸⁷.

כל הנוגע להבטחת שלום הציבור או רכושו, כגון גנב הפורץ לדירה, או אנשים הניצים המסכנים את שלומם או שלום הציבור, או אדם שנתקף בחמת זעם או טירוף, וכדומה מותר לחבוש ולאזוק באזיקים את האדם המזיק ויש ליזהר שלא יהיה 'פסיק רישא' להוצאת דם וחבורה⁸⁸.

⁷⁸ שעי"ת סק"א בשם מור וקציעה, ובמהשבה מותר אם אינו גורם לעגמת נפש, כמבואר בס"י ש"ו אות כ"ז. וגם ביום טוב שני לבן חול הנמצא בארץ ישראל אסור בכך, ואסור להתייצב לפני הדיין או בית הדין, דנהי דאין עליו חשש 'שמא יכתוב' (דאינו אלא על דיינים), מכל מקום אמירת טענותיו לפני הדיינים יש בו משום 'ודבר דבר', ועיין שו"ת בצל החכמה ח"א סי' ס"ה

⁷⁹ וכן טוען רבני, בורר, מגשר, וכדומה

⁸⁰ שעי"ת שם מחזיק ברכה להחיד"א סק"ח ובכה"ח סק"ח.

⁸¹ ערוה"ש שם יא

⁸² מ"ב שם יא

⁸³ כמבואר בס"י שו

⁸⁴ מ"ב יד בשם הגרעק"א בשם שו"ת שבות יעקב ח"א סי' י"ד

⁸⁵ שעי"ת שם

⁸⁶ רמ"א שם

⁸⁷ במ"ב יד

⁸⁸ במקור היים לחו"י (הכא) "בבורה, ובמקום פסידא, מותר לתפוס ולדון" שו"ת צי"א ח"א סי' ל"ג והי"ט סי' כ"ח.

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדף היומי

מסכת ביצה

גנב הפורץ לדירה⁸⁹, מכיון שיש חשש שיתקוף את הנמצאים בה, מותר לבעל הדירה וכן לשכנו או לכל אדם אחר לטלפן למשטרה, אם אינו יכול להבריחו מבלי לסכן את עצמו, והוא הדין אפילו לגבי הרואה גנב הפורץ לדירה ריקה, במקום שיש להניח כי יפרוץ גם לדירה אחרת שנמצא בה אדם.

אין כל חשש שהגנב יתקוף ויסכן אדם אסור לטלפן למשטרה, גם אם יפסיד את כל ממונו, והוא הדין אם רואה גנב שפורץ למקום שאין בו אנשים, כמו לבנק או לחנות.

במקרה של ריב אשר עלול להחריף ולהגיע לשפיכות דמים, וכן בכל מקרה שעלול להביא לידי פיקוח נפש, מותר להזעיק את המשטרה אפילו בטלפון. ומותר לתפוס ולהחזיק גנב מסוכן או ניצים מסוכנים כדי למסרם לידי המשטרה, גם אם אנשי המשטרה יכניסום לבית הסוהר.

קטן שאבד ויש מקום לדאגה, או קטן שנמצא משוטט והוא נבעת, ואין דרך אחרת להרגיעו אלא על ידי בקשה מהמשטרה לחפש את משפחתו, מותר להודיע על כך למשטרה אפילו בטלפון.

אסור ליתן טביעת אצבעות בשבת וביו"ט.

⁸⁹ שמירת שבת כהלכתה פרק מא אות כד – כה